

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

DOI 10.31558/2617-0248.2023.8.4

УДК 323.329

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА ТА ПУБЛІЧНА СФЕРА ПОЛІТИКИ:
МОЖЛИВОСТІ ВЗАЄМОВПЛИВУ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2536-0611>**Третяк О. А., д. політ. н., професор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6118-0848>**Торяник В. М., д. політ. н., професор ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»**

Статтю присвячено дослідженню поширення технології маніпулювання громадською думкою в умовах цифрових політичних комунікацій. Підкреслено, що публічна сфера політики виступає станом політичного ладу кожної держави або суспільства, який відображає самодостатність учасників політичного процесу, наявність в них комунікативних політичних компетентностей, а також формування етичних запобіжників спотворення політичної волі індивідів і груп. Продемонстровано автономію громадської думки від Інтернет-маніпуляцій є питанням відокремлення демократичних політичних систем від автократій або провальних держав. Встановлено набуття нових вірогідних наукових результатів щодо цільового спрямування політичної участі, напрямків еволюції демократії і громадянського суспільства за доби глобалізації і розвитку технологій комунікацій і зв'язку. Виявлене значення набуває співвідношення громадсько-приватного просторів, асиміляції положень теорії інформаційного суспільства відповідно до завдань політичної науки. Формування громадської думки, яке має прояв у розкритті інституційно-інфраструктурних та аналітико-прогностичних вимірів публічної політичної діяльності та державно-владної публічної політики, які перебувають у відносинах взаємовпливу і взаємодоповнення. Представлено результати дослідження можуть бути застосовані дослідниками-політологами, а також представниками інших суспільно-гуманітарних дисциплін, які здійснюють розробку проблем публічної політики, процедур обговорень та демократичного колегіального прийняття рішень. Встановлено значення політичних партій, громадські рухи та групи інтересів, які попри діджиталізацію політики, виступають як чинники забезпечення плюралізму і політичної конкуренції на процедурних основах демократії. Надано увагу відображенню ключових тенденцій публічної політичної активності, висуванні пропозицій та рекомендацій стосовно вдосконалення процедур та адаптації публічної сфери політики до процесів глобального розвитку. На новому рівні обґрунтовані точки перетину предметних сфер політичної комунікації і публічної сфери політики в межах явища публічної політичної комунікації, а також кодування і декодування меседжів публічної політичної поведінки. Окреслено формування середовища епістемічної свободи у межах публічної сфери політики, яке сприяє пошуку оптимальних варіантів рішень у контексті політичного управління суспільством. Виявлено можливості політичного Інтернет-спілкування, утвердженні принципу гетерогенності політичних позицій у процесах прийняття політичних рішень. Наголошено на обмеженій ефективності проєкту універсалізації демократичних цінностей, формування культури інфортейменту як основи сприйняття та поширення політичної інформації і поява нових технологій контролю, загострення глобальних проблем людства та глобальної конкуренції. З'ясовано, що початковим етапом конституювання публічної сфери політики може стати інституалізація публічних обговорень як у віртуальному медійному просторі, так і в режимі офлайн.

Ключові слова: громадська думка, публічна сфера політики, демократизація, політична трансформація, політичні інститути, політичні партії, громадський рухи.

Tretiak O. A., Torianyk V. M. Public opinion and the public sphere of politics: possibilities of interaction in the conditions of democratization

The article is devoted to the study of the spread of the technology of manipulating public opinion in the conditions of digital political communications. It is emphasized that the public sphere of politics acts as a state of the political system of each state or society, which reflects the self-sufficiency of the participants

in the political process, the presence of communicative political competences in them, as well as the formation of ethical safeguards against the distortion of the political will of individuals and groups. The demonstrated autonomy of public opinion from Internet manipulation is a matter of separating democratic political systems from autocracies or failed states. The acquisition of new probable scientific results regarding the targeted direction of political participation, the directions of the evolution of democracy and civil society in the era of globalization and the development of communication and communication technologies has been established. The relationship between public and private spaces, the assimilation of the provisions of the theory of information society in accordance with the tasks of political science acquires the revealed meaning. the formation of public opinion, which is manifested in the disclosure of institutional-infrastructural and analytical-prognostic dimensions of public political activity and state-authority public policy, which are in relations of mutual influence and mutual complementarity. The presented research results can be applied by political science researchers, as well as by representatives of other social and humanitarian disciplines who develop public policy problems, discussion procedures and democratic collegial decision-making. The importance of political parties, public movements and interest groups, which, despite the digitization of politics, act as factors of ensuring pluralism and political competition on the procedural foundations of democracy is established. Attention is paid to reflecting the key trends of public political activity, putting forward proposals and recommendations regarding the improvement of procedures and adaptation of the public sphere of politics to the processes of global development. At a new level, the points of intersection of the subject spheres of political communication and the public sphere of politics within the framework of the phenomenon of public political communication, as well as coding and decoding of messages of public political behavior, are substantiated. The formation of an environment of epistemic freedom within the public sphere of politics, which contributes to the search for optimal solutions in the context of political management of society, is outlined. The possibilities of political Internet communication, confirmation of the principle of heterogeneity of political positions in the processes of making political decisions have been revealed. The limited effectiveness of the project of universalization of democratic values, the formation of information culture as a basis for the perception and dissemination of political information and the emergence of new technologies of control, the aggravation of global problems of humanity and global competition are emphasized. It has been found that the initial stage of the constitution of the public sphere of politics can be the institutionalization of public discussions both in the virtual media space and offline.

Keywords: public opinion, public sphere of politics, democratization, political transformation, political institutions, political parties, public movements.

Постановка проблеми

Публічна сфера політики виступає теоретичним концептом, який формує підходи для досягнення публічної комунікативної активності в умовах сталої демократії та політичних трансформацій. Наявність у конкретних державах політичних практик, які кореспондуються з цим концептом свідчить про наближеність політичної системи до числа консолідованих демократичних політій. В умовах цифрових політичних комунікацій набувають поширення технології маніпулювання громадською думкою. На основі маркетингових розрахунків політичні актори програмують поведінку громадян як виборців та учасників політичного процесу. Публічна сфера політики виступає станом політичного ладу кожної держави або суспільства, який відображає самодостатність учасників політичного процесу, наявність в них комунікативних політичних компетентностей, а також формування етичних запобіжників спотворення політичної волі індивідів і груп. Наявність публічної сфери політики є критерієм просування кожної конкретної держави шляхом демократичних трансформацій. Для сучасної України, яка виборює не лише незалежність, але й цивілізаційний європейський вибір, можливість конституювання вільних демократичних дискусій, автономного політичного дискурсу, вільних ЗМІ тощо є важливим кроком в долученні до європейської спільноти. Автономія громадської думки від Інтернет-маніпуляцій є питанням відокремлення демократичних політичних систем від автократій або провальних держав. Тому теоретична та практична ідентифікація функцій публічної сфери політики набуває вагомого значення.

Аналіз публікацій. Вітчизняні науковці послідовно досліджують важливі аспекти еволюції громадської думки. Зокрема, Л. Балуцька з'ясувала статус громадської думки як складової процесу інституалізації демократії в сучасній Україні [1], С.Братель аналізує формування громадської думки про правоохоронну діяльність [3], О.Висоцька розкрила комунікативні технології постмодерну [4], С. Дембіцький виявив особливості громадської думки в Україні під час війни (академічний досвід) [5], О.Кваша, Є. Болотіна, Я. Котов дослідили вплив комунікаційних та інформаційних технологій на формування громадської думки в сучасному суспільстві, В.Кривошеїн розкрив значення виборчої фреквенції як індикатора політичної

активності [7]. Поряд з цим на часі дослідження специфіки взаємовпливу громадської думки та публічної сфери політики.

Метою дослідження є встановлення особливостей взаємодії та взаємовпливу громадської думки та публічної сфери політики в умовах функціонування сталої демократії та суспільств політичної трансформації. Завданням статті є виокремлення специфіки конституювання автономної громадської думки в необмеженій публічній сфері демократичної політики.

Основний зміст

На рівні концептуальних дискусій взаємодія громадської думки та публічного простору сприяє кращому встановленню значення проблематики публічної сфери політики у порядку денному сучасної політичної науки. Воно полягає в інтеграції в межах єдиного концепту різнорідних явищ, що належать до провідних політологічних дослідних напрямків (політична комунікація, громадська активність, інституційний вимір політики тощо) з метою набуття нових вірогідних наукових результатів щодо цільового спрямування політичної участі, напрямків еволюції демократії і громадянського суспільства за доби глобалізації і розвитку технологій комунікацій і зв'язку. Слід зауважити, що ці положення подекуди дисонують з сучасними українськими реаліями. О. Крупчан аргументовано наголошує, що у країнах з розвинутою ринковою економікою можна констатувати «наявність збігу суспільного і державного, в країнах з перехідною економікою, до яких все ще належить Україна, говорити про таке все ще не доводиться. Тут продовжується недосконала політика з культивування олігархічних кланів на тлі державної власності, яка так і не стала суспільною. Публічна (суспільна) сфера спирається на недосконали суспільну власність приватного характеру» [8, с. 5].

Нами в попередніх публікаціях вже визначено специфіку взаємодії основних дослідних традицій у вивченні публічної сфери політики. Вона розкривається у конвергенції комунікативно-прагматичних засад соціально-політичної етики дискурсу. Вагомого значення набуває співвідношення громадсько-приватного просторів, асиміляції положень теорії інформаційного суспільства відповідно до завдань політичної науки. Особливо це стосується ролі держави як комунікативного актора. О. Крупчан слушно розглядає державу в умовах розвинутих і цивілізованих ринкових відносин і представницької демократії «як інструмент виявлення і реалізації публічного (громадського) інтересу і, отже, як суб'єкт публічної сфери. Щодо нинішньої Української держави, то вона не тільки не є суб'єктом публічної (суспільної) сфери, а й прямо протистоїть їй, руйнує її, розростається за рахунок неї, наносячи колосальний збиток розвитку громадянського суспільства, оскільки олігархат використовує державу у власних, не суспільних, не публічних цілях поза публічною сферою» [8, с. 5].

У сучасних політико-теоретичних розробках розкрито політико-філософське і політологічне значення поняття публічної сфери політики. Вони знаходять прояв в акцентуванні уваги на морально-етичних та екзистенційно-онтологічних параметрах публічного політичного буття. Також формування громадської думки має прояв у розкритті інституційно-інфраструктурних та аналітико-прогностичних вимірів публічної політичної діяльності та державно-владної публічної політики, які перебувають у відносинах взаємовпливу і взаємодоповнення. О. Крупчан справедливо наполягає, що для того щоб держава була інструментом реалізації публічного суспільного інтересу, необхідно, щоб «в суспільстві існували механізми для прояву цього суспільного інтересу, які і складаються на основі зіткнення приватних інтересів в рамках дійсного громадянського суспільства, багатопартійної системи, представницької демократії» [8, с. 5].

Громадська думка сталої демократії є чинником оптимального функціонування компонентів публічної сфери політики. В сучасній Україні, прогнозування стану механізмів та явищ співвідношення оприлюдненої та прихованої інформації для розвитку демократичного суспільства, співвідношення політичної маніпуляції та інформування в межах політичної комунікації. Результати дослідження можуть бути застосовані дослідниками- політологами, а також представниками інших суспільно-гуманітарних дисциплін, які здійснюють розробку проблем публічної політики, процедур обговорень та демократичного колегіального прийняття рішень. Крім того, концептуальне обґрунтування публічної сфери політики має орієнтаційне значення для громадсько-політичних діячів, фахівців органів державного управління й місцевого самоврядування, також у навчальному процесі при викладанні курсів політологічних дисциплін, а також курсів на перетині політичної науки і політичної філософії. О. Крупчан надає цікаву авторську дефініцію публічної сфери – це «сфера функціонування держави, її інститутів і елементів, утворень, публічних об'єднань, таких як профспілки, політичні партії, рухи, інші громадські організації на основі публічної власності, з використанням макроструктурних і інфраструктурних ресурсів публічної сфери» [8, с. 6].

Значення публічної сфери політики як середовища функціонування громадської думки розкриває структурний вимір публічної сфери політики як сукупності елементів, які функціонують в межах системи та реалізують суспільну функцію представництва соціально-політичних і політико-владних суб'єктів у постійно оновлюваному інформаційному полі та ідеосфері політики. Практика розвитку країн ЄС та США обґрунтовує, що структурними компонентами сучасної публічної сфери політики є громадськість як активна, свідомо і дієва сукупність самоврядних спільнот та індивідів. В умовах політичних трансформацій активну роль відіграє держава як комунікаційний актор і партнер громадянського суспільства. Значну увагу привертають засоби масової інформації як інститут відображення суспільно-політичних подій. Велике значення, попри

діджиталізацію політики, мають політичні партії, громадські рухи та групи інтересів як чинники забезпечення плюралізму і політичної конкуренції на процедурних основах демократії. А. Мельник попереджає, що «розширення факторів, які впливають на формування особистості, а також значна роль мас-медіа в цьому процесі можуть призводити до різноманітних наслідків. З одного боку, опосередкована квазі-взаємодія посилює ризик неконтрольованості інформації, яку сприймає реципієнт, що може перетворити його жертву патогенної інформації та об'єкт маніпуляцій. З іншого – розширення можливостей для формування себе означає збільшення відповідальності самого реципієнта, а також доступ до знань, яких персональна та опосередкована взаємодія не можуть дати» [9, с. 137].

Широке розуміння взаємодії громадської думки та публічної сфери політики забезпечує обґрунтування ролі політико-експертних спільнот та політико-експертної діяльності. Їх значення полягає у забезпеченні високого епістемічного статусу публічної сфери політики окремих держав та світового співтовариства в цілому, у стимулюванні процесу самоідентифікації публічних політичних акторів всередині публічної сфери політики. Також слід наголосити на відображенні ключових тенденцій публічної політичної активності, висунути пропозиції та рекомендації стосовно вдосконалення процедур та адаптації публічної сфери політики до процесів глобального розвитку. А. Мельник стверджує, що «розширення горизонту має одну значну ваду, яку обов'язково слід враховувати – асиметричність. Формування етосу – це надто делікатний процес, який обов'язково потребує діалогічної взаємодії. Відсутність взаємності в комунікації веде до викривлень, навіть таких, як ідолопоклонство чи фанатизм» [9, с. 137].

В рамках взаємодії громадської думки та публічних політичних лідерів набуває нового змісту оцінка співвідношення публічної сфери політики і політичної комунікації як цілого і часткового. Активність харизматичних публічних спікерів в цифрових соціальних мережах ще раз підтверджує сутність політичної комунікації як провідного типу політичної діяльності в межах загальносуспільної публічної сфери. Це на новому рівні обґрунтовує точки перетину предметних сфер політичної комунікації і публічної сфери політики в межах явища публічної політичної комунікації, а також кодування і декодування меседжів публічної політичної поведінки. А. Мельник робить слушне припущення, згідно з яким «якщо скористатись умовною типологією моделей влади поданою вище, то публіцист-моральний авторитет – це сучасний жрець. Щоправда, сьогодні його позиція не настільки впливова, адже з розвитком медіатизації суспільного простору функції шамана частково перебирає вождь, для якого ця нова роль може бути просто елементом вдалої акторської гри» [9, с. 137].

Сприйняття громадською думкою політичного лідера в публічній сфері політики нерідко метафоризується, проте існування образу не є тривалим. А. Мельник вважає, що постать шамана «усувається з головного руслу політичного життя, проте це не означає, що його обов'язки змінюються – він і далі є моральним законодавцем і наглядачем за дотриманням норм, щоправда виконання цих функцій у нових умовах перетворює його діяльність на опозиційну щодо вождя» [9, с. 140].

На рівні експертного сегменту громадської думки знаходить відображення зміст евристичного та епістемічного потенціалів концепції публічної сфери політики. Перший спрямований на впорядкування конотацій публічного політичного дискурсу як сукупності професійних та нефахових проявів політичного мовлення відповідно до структурних елементів політичної системи демократичного суспільства. Другий обґрунтовує формування середовища епістемічної свободи у межах публічної сфери політики, яке сприяє пошуку оптимальних варіантів рішень у контексті політичного управління суспільством. Саме такі експерти як О. Баранов роблять висновок про низьку ефективність «в інформаційній діяльності публічної влади, освіти і науки, культурі і мистецтві, видавничій, бібліотечній, архівній і музейній справи, а також в економічній, соціальній, військовій, гуманітарній, медичній, енергетичній, транспортній, агропромисловій, екологічній, банківській та інших сферах» [2, с. 67].

В умовах політичних трансформацій привертає увагу формулювання стратегії оптимізації публічної сфери політики. Воно полягає у досягненні переважно раціонального режиму політичних висловлювань, трансформації процедур обговорення на основі мережних принципів та з урахуванням можливостей політичного Інтернет-спілкування, утвердженні принципу гетерогенності політичних позицій у процесах прийняття політичних рішень. О. Баранов з'ясував, що «однією з основних причин існування зазначених проблем є довготривала недосконалість інституційної системи публічної влади в інформаційній сфері, що негативно позначилося на стані формування і реалізації державної інформаційної політики, політики розвитку інформаційної інфраструктури, впровадження соціально трансформаційних інформаційних технологій та політики інформаційної безпеки, зміст та практика реалізації яких вже кричуще не відповідають стратегічним інтересам, сучасним потребам, тенденціям і перспективам розвитку України» [2, с. 68].

Публічні обговорення є ключовою особливістю демократичного суспільства, яка детермінує розвиток публічної сфери політики. В умовах діджиталізації відбувається розширення неконтрольованого доступу до практик громадсько-політичної діяльності, посилення технократичних тенденцій у глобальному управлінні. При цьому дається взнаки й обмежена ефективність проекту універсалізації демократичних цінностей, формування культури інфортеймента як основи сприйняття та поширення політичної інформації і поява нових технологій контролю, загострення глобальних проблем людства та глобальної конкуренції. О. Баранов вказує на фундаментальні помилки, що були допущені протягом років Незалежності «у процесі неодноразових

перетворень системи публічної влади, призвели до високої негативної соціальної “ціни” реформ для громадян, різкого падіння рейтингу влади, що, зі свого боку, змушувало політичний істеблішмент знову і знову шукати “нові” варіанти реформи»[2, с. 69].

Отже, громадська думка та публічна сфера політики (або громадська думка у публічній сфері) визначають траєкторію розвитку компонентів публічної сфери політики в сучасній Україні. Вона дала змогу встановити особливості їх розвитку: ангажованість громадськості переважно конфліктними підходами до публічної політичної самопрезентації, відсутність розподілу коментування і репортингу щодо політичного процесу у діяльності ЗМІ, недостатню комунікативну ефективність у публічній діяльності держави як політичного інституту, обмежене оприлюднення внутрішньопартійного життя політичних організацій.

Висновки

Таким чином, громадська думка виступає сукупністю уявлень, ціннісних настанов та упереджень стосовно стану політики та її трансформації. Поряд з цим в умовах сталої демократії громадська думка є своєрідним «нематеріальним субстратом» публічної сфери політики. Вона виступає відображенням одночасно смислових аспектів політичного дискурсу, інституалізованих спроб формування порядку денного та медійних симулякрів, які відображають політичну реальність.

В умовах політичних трансформацій або декларативної демократії громадська думка виступає об'єктом впливу з боку владних еліт, які контролюють медійне середовище, а також електоральний простір. Публічна сфера політики в умовах демократизації може з'явитися та інституалізуватися у випадку, якщо громадська думка набуде статусу автономної самовідтворюваної та зацікавленої у формуванні політичного порядку денного.

Це вимагає потужних зусиль громадськості, політичних сил та демократичної держави. Початковим етапом конституювання публічної сфери політики може стати інституалізація публічних обговорень як у віртуальному медійному просторі, так і в режимі офлайн. Для сучасної України в період післявоєнного відновлення публічна сфера політики виступає ключовим засобом забезпечення демократичної ідентичності та консолідації громадської думки. Це буде сприяти адекватному сприйняттю української політики з боку зарубіжних партнерів в рамках процесів євроінтеграції та вимагає подальшого дослідження на перспективу.

Бібліографічний список:

1. Балущка Л. Громадська думка як складова процесу інституалізації демократії в сучасній Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2012. Вип. 2. С. 198-204.
2. Баранов О. А. Інформаційна сфера: реформування інституційної системи публічної влади. *Право України*. 2018. № 11. С. 65-84.
3. Братель С. Г. Формування громадської думки про правоохоронну діяльність міліції. *Митна справа*. 2013. № Спец. вип. С. 274-278.
4. Висоцька О. Є. Комунікативні технології постмодерну. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 2. С. 73-78.
5. Дембіцький С. С. Особливості громадської думки в Україні під час війни (академічний досвід). *Вісник Національної академії наук України*. 2023. № 5. С. 86-89.
6. Кваша О. П., Болотіна Є. В., Котов Я. А. Вплив комунікаційних та інформаційних технологій на формування громадської думки в сучасному суспільстві. *Регіональні студії*. 2020. № 22. С. 51-56.
7. Кривошеїн В. В. Виборча фреквенція як індикатор політичної активності. *Грані*. 2013. № 8. С. 141-148.
8. Крупчан О. Д. Публічна сфера і право публічної власності. Приватне право і підприємництво. 2017. Вип. 17. С. 5-9.
9. Мельник А. Публіцистика як сфера формування ціннісних орієнтирів та етосу особистості: теоретичний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика*. 2018. Вип. 43. С. 133-143.
10. Никифороенко А. Р., Баєв А. І. Задоволеність запоріжан діяльністю міської влади та якістю муніципальних послуг (за матеріалами опитувань громадської думки). *Габітус*. 2021. Вип. 32. С. 18-25.
11. Семенець О. Маніпулятивні дискурсивні практики використання концепту ‘патріотизм’ та їхній вплив на громадську думку (критичний дискурс-аналіз та соціології). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33(72), № 1(3). С. 155-160.

References:

1. Balutska L. Hromadska dumka yak skladova protsesu instytutstyalizatsii demokratii v suchasni Ukraini. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofsko-politologichni studii*. 2012. Vyp. 2. S. 198-204.
2. Baranov O. A. Informatsiina sfera: reformuvannia instytutstyiinoi systemy publichnoi vlady. *Pravo Ukrainy*. 2018. № 11. S. 65-84.
3. Bratel S. H. Formuvannia hromadskoi dumky pro pravookhoronnu diialnist militsii. *Mytna sprava*. 2013. № Spets. vyp. S. 274-278.
4. Vysotska O. Ye. Komunikatyvni tekhnolohii postmodernu. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. 2009. № 2. S. 73-78.

5. Dembitskyi S. S. Osoblyvosti hromadskoi dumky v Ukraini pid chas viiny (akademichnyi dosvid). *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2023. № 5. S. 86-89.
6. Kvasha O. P., Bolotina Ye. V., Kotov Ya. A. Vplyv komunikatsiinykh ta informatsiinykh tekhnolohii na formuvannia hromadskoi dumky v suchasnomu suspilstvi. *Rehionalni studii*. 2020. № 22. S. 51-56.
7. Kryvoshein V. V. Vyborkha frekventsiia yak indyikator politychnoi aktyvnosti. *Hrani*. 2013. № 8. S. 141-148.
8. Krupchan O. D. Publichna sfera i pravo publichnoi vlasnosti. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. 2017. Vyp. 17. S. 5-9.
9. Melnyk A. Publitsystyka yak sfera formuvannia tsinnisnykh oryentyriv ta etosu osobystosti: teoretychnyi aspekt. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia : Zhurnalistyka*. 2018. Vyp. 43. S. 133-143.
10. Nykyforenko A. R., Baiev A. I. Zadovolenist zaporizhan dialnistiu miskoi vlady ta yakistiu munitsypalnykh posluh (za materialamy opytuvan hromadskoi dumky). *Habitus*. 2021. Vyp. 32. S. 18-25.
11. Semenets O. Manipuliatyvni dyskursyvni praktyky vykorystannia kontseptu 'patriotyzm' ta yikhni vplyv na hromadsku dumku (krytychnyi dyskurs-analiz ta sotsiolohii). *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia : Filolohiia. Zhurnalistyka*. 2022. T. 33(72), № 1(3). S. 155-160.

DOI 10.31558/2617-0248.2023.8.5

УДК 321.74(477)

СУТНІСНІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ КРИТИЧНОГО ДИСКУРС-АНАЛІЗУ

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9416-8115>

Бевза Б. П., Львівський національний університет імені Івана Франка

Національна ідентичність – це складне та багатокомпонентне явище, яке можна розглядати у контексті різних підходів та методологій. У цій статті зосереджена увага на конструктивістському підході до інтерпретації ідентичності і критичному дискурс-аналізу як його напрямку. Зокрема у цій статті викладено різні підходи до визначення вимірів ідентичності, зокрема підхід М. Гібернау, який виділяє психологічний, культурний, територіальний, історичний та політичний виміри, та підхід Л. Угрин, яка виділяє континуальність, унікальність, контекстуальність, динамічність та структурність як ключові виміри ідентичності. Також описане явище ідентифікації як процесна частина мікрорівня ідентичності на основі твердження про те, що національна ідентичність – це продукт дискурсу. Ключовим у цьому контексті є визначення тематичних дискурсів, на основі яких відбувається процес інтерналізації ідентичності, а саме: пошук спільного та відмінного під час зіставлення людиною себе із образом, який пропонує дискурс ідентичності.

Запропонований авторський підхід до окреслення вимірів національної ідентичності. Викладений короткий опис та приклади до кожного виміру. Зокрема означені психологічний, поведінковий, культурний, історичний, езотеричний, географічний, світоглядний, просторовий, часовий, політичний, соціальний, соціологічний, інтеракційний, телеологічний, стратегічний, тактичний, сутнісний, формально-нормативний, персоніфіковано-сценарний, ціннісний, цивілізаційний та ідеологічний виміри національної ідентичності. Наведені виміри можуть бути тематичною основою дискурсивного конструювання національної ідентичності, адже в них можуть здійснюватися дискурсивні стратегії задля їх ефективної реалізації. З них також впливає розрізнення дискурсивних практик, здійснюваних у межах цих стратегій та поза ними. Ключова роль запропонованих вимірів у процесі дискурсивного конструювання національної ідентичності – це забезпечення достатнього пояснювального потенціалу утвореній системі дискурсивних стратегій та практик.

Ключові слова: національна ідентичність, критичний дискурс-аналіз, ідентифікація, виміри ідентичності, дискурсивне конструювання національної ідентичності.

Bevza B. P. Essential dimensions of national identity in the context of critical discourse analysis

National identity is a complex and multi-component phenomenon that can be considered in the context of different approaches and methodologies. This article focuses on the constructivist approach to the interpretation of identity and critical discourse analysis as its direction. This article outlines different approaches to defining the dimensions of identity, in particular, M. Hibernau's approach, which identifies psychological, cultural, territorial, historical, and political dimensions, and L. Uhryn's approach, which identifies continuity, uniqueness, contextuality, dynamism, and structure as key dimensions of identity.

©Бевза Б. П., 2023